mıştır. *Peyâm* ve *Peyâm-ı Edebî*'de yayımlanan makalelerde 1914-1915 yıllarının birtakım sosyal meseleleri üzerinde durulurken *Hâkimiyet-i Milliye*'de yayımlanan yazılarda ise tamamen siyasî ve aktüel konular ele alınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (1860-1923)*, Ankara 1958, s. 671-683; Abdülhak Şinasi Hisar, *Yahya Kemal'e Vedâ*, İstanbul 1959; Nihad Sami Banarlı, *Yahya Kemal Yaşarken*, İstanbul 1959; a.mlf., *Yahya Kemal'in Hâtıraları*, İstanbul 1960; a.mlf., *RTET*, II, 1167-1201; a.mlf., *Bir Dağdan Bir Dağa*, İstanbul 1984; Sermed Sami Uysal, *Yahya Kemal'le Sohbetler*, İstanbul 1959; a.mlf., *İşte Gerçek Yahya Kemal*, İstanbul 1972; Halil Vehbi Eralp, *Yahya Kemal İçin*, İstanbul 1959; A. Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, İstanbul 1962; a.mlf., *Edebiyat Üzerine Makaleler* (haz. Zeynep Kerman), İstanbul 1977, s. 299-357; Adile Ayda, *Yahya Kemal: Kendi Ağzından Fikirleri ve Sanat Görüşleri*, Ankara 1962; a.mlf., *Yahya Kemal'in Fikir ve Şiir Dünyası*, Ankara 1979; Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal*, İstanbul 1979; A. Süheyl Ünver, *Yahya Kemal'in Dünyası*, İstanbul 1980; *Ölümünün Yirmi Beşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara 1983; *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul 1984; Cahit Tanyol, *Türk Edebiyatında Yahya Kemal*, İstanbul 1985; Beşir Ayvazoğlu, *Yahya Kemal, Eve Dönen Adam*, Ankara 1985; *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*, I, İstanbul 1959; II (1968), III (1988), Derginin her üç sayısında da yer alan bütün yazılar sadece Yahya Kemal'le ilgilidir; Mehmet Kaplan, "Beyatlı, Yahya Kemal", *TDEA*, I, 413-418.

M. ORHAN OKAY

BEY'ATÜLAKABE

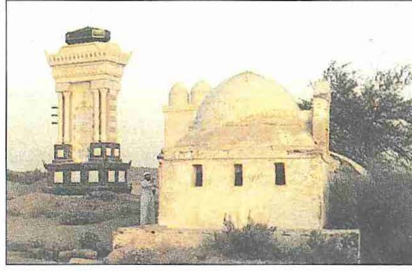
(bk. AKABE BİATLARI).

BEY'ATÜRRIDVÂN

(بيعة الرضوان)

Hicretin 6. yılında ashabın Hudeybiye'de Hz. Peygamber'le yaptıkları biat.

Mekke'nin fethinden iki yıl önce, hicretin 6. yılı Zilkade (Mart 628) ayının başında Hz. Peygamber gördüğü bir rüya üzerine (bk. el-Feth 48/27) ashabıyla birlikte umre yapmak için Medine'den Mekke'ye hareket etti ve Mekke'ye 17 km. mesafede bulunan Hudeybiye Kuyusu yanında konakladı. Bunu haber alan Mekkeli müşrikler müslümanların şehre girmesine engel olmak için Hâlid b. Velîd kumandasında 200 kişilik bir süvari birliği hazırladılar. Hz. Peygamber kimseyle savaşmak istemediklerini, yalnızca umre için geldiklerini ve yanlarında getirdikleri develeri kurban edip döneceklerini Mekkeliler'e bildirmek üzere Hirâş b. Ümeyye el-Kâ'bî'yi Mekke'ye gönderdi. Kureyşliler Hz. Peygamber'in elçisini dinlemediler. Bu defa Hz. Peygamber, Mekkeliler üzerindeki nüfuzu sebebiyle Hz. Osman'ı gönderdi. O da başta Ebû Süfyân olmak üzere Kureyş ileri gelenleriyle görüştü. Ancak Kureyşliler bu ziyarete izin vermeyeceklerini kesin bir dille ifade ettiler ve eğer isterse sadece kendisinin Kâbe'yi tavaf edebileceğini söylediler. Hz. Osman bunu kabul etmeyince Kureyşliler ona çok kızdılar ve kendisini göz hapsine aldılar.

Bey'atürrıdvân hâtırasına Osmanlılar'ın yaptırdığı kuyu ile Harem sınırına işaret eden âbide - Hudeybiye / Suudi Arabistan

Mekke'deki bu gelişmenin Hz. Peygamber'e ve müslümanlara Hz. Osman'ın öldürüldüğü şeklinde ulaşması üzerine Hz. Peygamber müşriklerle savaşmadan oradan ayrılmayacaklarına dair ashabından biat almaya karar verdi ve Hudeybiye'deki ikameti sırasında gölgelendiği "semure" denilen sakız veya mugaylân cinsi bir çeşit çöl ağacının altında ashabından, bir rivayete göre "ölüm üzerine" (Buhârî, "Meğâzî", 35), bir başka rivayete göre ise "savaştan kaçmamak üzere" (Buhârî, "Cihâd", 110; Müslim, "İmâre", 67) biat aldı (6/628).

Umre için Hz. Peygamber'le yola çıkan bütün sahâbîler biat ettiği halde münafıklardan Benî Selime kabilesine mensup Ced b. Kays devesinin arkasına saklanarak biat etmedi. Kaynaklardaki rivayetlerde biat eden sahâbîlerin sayısı 700, 1300, 1400, 1525 ve 1600 olarak gösterilir. Güvenilir kaynaklarda ise 700 rivayeti yoktur. 1400 kişi olduklarına dair rivayet daha yaygındır (Buhârî, "Meğâzî", 35). Hz. Ömer biat merasimi esnasında Resûlullah'ın elini tutarak ona destek olmuştur. Hz. Peygamber kendi sağ elini Hz. Osman'ın eli kabul ederek sol eliyle onun yerine biat yapmıştır. Daha sonra Hz. Osman Mekke'den dönünce aynı yerde Hz. Peygamber'e biat etmiş ve yalnız başına Kâbe'yi tavaf etmediğini söyleyince Hz. Peygamber onun bu hassasiyetini memnuniyetle karşılamıştır.

Müslümanların Hz. Peygamber'e bağlılıklarını ve onun yolunda ölümü göze aldıklarını gösteren bu biat haberi Mekkeliler'e çok tesir etti. Hz. Osman'ı ve diğer bazı müslümanları serbest bıraktıkları gibi elçileri Süheyl b. Amr ve arkadaşlarını Hz. Peygamber'e gönderip Hudeybiye Antlaşması'nı yapmaya mecbur oldular.

Hz. Peygamber ve müslümanlar yapılan antlaşmadan sonra Hudeybiye'den ayrılıp Medine'ye dönerlerken yolda Feth sûresi nâzil oldu. Bu sûrenin iki âyetinde (10, 18) Bey'atürrıdvân'dan söz edilmiştir: "Ey Muhammed! Şüphesiz ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar; Allah'ın eli onların elleri üstündedir..." (48/10). "Ey Muhammed! And olsun ki Allah seninle ağaç altında biat ederlerken müminlerden râzı olmuştur..." (48/18). Bundan dolayı bu biata "Bey'atü'r-rıdvân" (rıdvân [râzı olma] biatı) veya "Bey'atü'ş-şecere" (ağaç altındaki biat); biat eden sahâbîlere "Ashâbü'ş-şecere" (ağaç altında Hz. Peygamber'e biat edenler); gölgesinde bu biatın yapıldığı ağaca da "Şeceretü'r-rıdvân" denilmiştir.

Hz. Peygamber de, "Ağaç altında bana biat edenlerden hiçbirisi cehenneme girmeyecektir" (Tirmizî, "Menâkıb", 57, 58; *Müsned*, III, 350) hadisiyle bu biata iştirak edenleri cennetle müjdelemiş ve onların yeryüzü sâkinlerinin en hayırlısı olduklarını söylemiştir (Buhârî, "Meğâzî", 35). Buhârî'nin aynı yerde belirttiğine göre ashaptan Berâ b. Âzib, Feth sûresinin birinci âyetindeki "fethan mübînen" ifadesiyle Mekke fethinin değil doğrudan doğruya Bey'atürrıdvân'ın kastedildiğini ifade etmiştir.

Altında biat yapılan ağaç hakkında kaynaklarda iki ayrı rivayet bulunmaktadır. Bir rivayete göre müslümanlar ertesi yıl veya Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında (634-644) Hudeybiye'ye giderek bu ağacı aramışlar, fakat bulamamışlardır. Bunun üzerine Hz. Ömer onu sel sularının veya benzeri bir şeyin alıp götürmüş olabileceğini söyleyerek aranmasından vazgeçilmesini istemiştir. Diğer rivayette ise müslümanların ziyaretleri sebebiyle bu ağacın kutsiyet kazanmasından endişe eden Hz. Ömer, hilâfeti sırasında

onun kesilip imha edilmesini emretmiştir. Bugün bu ağacın bulunduğu yerde Hudeybiye Mescidi vardır (ayrıca bk. HUDEYBİYE ANTLAŞMASI).

Sahâbîleri fazilet ve derece bakımından çeşitli gruplara ayıran hadis âlimleri arasında Hâkim en-Nîsâbûrî'nin on iki basamaklı kronolojik taksimi daha fazla kabul görmüştür. Buna göre "Ehlü Bey'ati'r-rıdvân" dokuzuncu sırayı oluşturmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 350; Buhârî, "Meġāzî", 19, 35, "Feżâʾilü'l-Ḳurʾân", 48, "Feżâʾilü aṣḥâbi'n-nebî", 7, "Cihâd", 110; Müslim, "İmâre", 67; Tirmizî, "Menâḳıb", 57, 58; Vâkıdî, *el-Meġāzî*, II, 572, 573, 574, 579-580, 600-605, 619, 621; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 308-309, 315-316, 320-321, 322; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳāt*, II, 95, 96-97, 99-101, 105; Taberî, *Câmiʿu'l-beyân*, XXVI, 47-48, 53-56; a.mlf., *Târîḫ* (de Goeje), I, 1528-1532, 1542-1545; Hâkim, *Maʿrifetü ʿulûmi'l-ḥadîs̱*, s. 23-24; *Tecrid Tercemesi*, VIII, 143-190; X, 240-254; Elmalılı, *Hak Dini*, VI, 4413-4414, 4421-4425; *el-Ḳāmûsü'l-İslâmî*, I, 411-412; W. Montgomery Watt, "Bayʿat al-Riḍwān", *EI² Suppl.* (Fr.), s. 130.

 MUSTAFA FAYDA

BEYAZ TUĞRALI KÂĞIT

(bk. TUĞRA).

BEYAZ ÜZERİNE BUYRULDU

(bk. BUYRULDU).

BEYAZ ÜZERİNE HATT-ı HÜMÂYUN

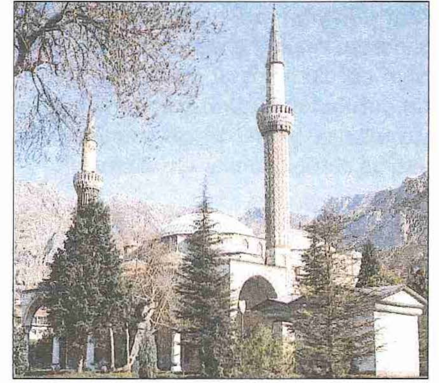
(bk. HATT-ı HÜMÂYUN).

BEYAZIT II CAMİİ ve KÜLLİYESİ

Amasya'da II. Bayezid tarafından XV. yüzyıl sonlarında yaptırılan külliye.

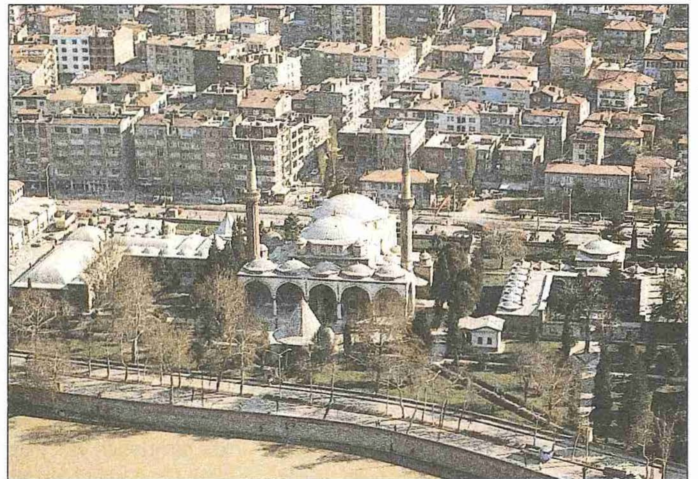
Cami ve etrafındaki külliye, Edirne'de olduğu gibi bir akarsuyun, Yeşilırmak'ın kenarında inşa edilmiştir. Külliyenin, ırmak kıyısında bulunduğundan başka hakkında hiçbir şey bilinmeyen Meryem Ana Kilisesi'nin yerinde olduğu iddiasını destekleyecek herhangi bir ipucu yoktur. Geniş bir sahayı kaplayan yapı grubunun ortasında cami, sağında medrese, solunda ise aşhâne-imaret ile tabhâne bulunmaktadır. Cami, cümle kapısı üstünde ve iki yan duvarında bulunan üç parçalı inşa kitâbesine göre Receb 891'de (Temmuz 1486) tamamlanmıştır. Bu sülüs yazılı kitâbeler Ali b. Mezîd adında bir hattat tarafından yazılmıştır. Hüseyin Hüsâmeddin Bey, inşaatın Bayezid'in tahta çıkışının hemen arkasından, 886 Receb ayında (Eylül 1481) başlamış olduğunu ileri sürer. Aynı yazar, *Heşt Bihişt* müellifi İdrîs-i Bitlisî'den (ö. 1520) naklen cami ve külliyenin, saltanatın kendisine nasip olmasının bir şükranı olmak üzere başlatılan inşaatının Bayezid tarafından Şehzade Ahmed'e havale edildiğini bildirir. Bu bilgi, Hüsâmeddin Bey'in tesbitine göre daha sonraki tarihçilerden Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'ı ile Nişancızâde Mehmed'in *Mir'âtü'l-kâinât*'ında da tekrarlanır. Cami ve külliyesinin vakfiyesi 901 Cemâziyelevveli ortalarında (Ocak 1496) yazılmıştır (VGMA, *Defter*, nr. 2113, s. 179). Vakfiyede külliye cami, imaret, medrese ve sıbyan mektebinden ibaret olarak gösterilmiştir.

Hüsâmeddin Bey'in tesbit ettiğine göre Beyazıt Camii 999 Muharremindeki (Kasım 1590) zelzelede büyük ölçüde zarar görmüş, kubbe ve kemerleri, imaretinin de kubbeleri kısmen yıkılmış ve derhal tamir edilmiştir. 1079 (1668-69) zelzelesinde ise tahribat daha büyük olmuş, kubbeler yıkıldığı gibi her iki taraftaki minareler de eğrilmiş, imaret ve tabhânenin kubbeleri çökmüştür. Ancak mütevellisi Merzifonî İbrâhim Ağa tarafından bir yıl içinde bütün zararlar giderilmiştir. 1197'de (1782-83) Hacı Ali Ağa adında bir hayır sahibi, caminin ırmak tarafına kışın sıcak su ile abdest alınabilmesi için musluklar ve su ısıtma yeri yaptırmış, Ayşe Hatun 1228'de (1813) bir şadırvan, 1236'da (1820-21) Hacı Osman Ağa bir sebil, 1256'da (1840) Kapancızâde Hacı Hüseyin Zeki Efendi bir

Beyazıt Camii - Amasya

muvakkithâne-kütüphane ile bir şadırvan daha ilâve ettirmiştir. 1909-1911 yılları arasında da Yamuk Osmanzâde ailesi vasiyeti olarak avlu duvarı dibine bir kütüphane ile özel olarak getirilmiş su için yeni bir şadırvan daha inşa edilmiştir. Sultan II. Bayezid'in Edirne'deki külliyesi gibi Amasya'daki de zaman zaman yakınında bulunan ırmağın taşkınlarından zarar görmüş ve hâlâ da görmektedir. 1980'deki taşkında cami içinde 70 cm. yüksekliğinde birikinti bulunuyordu.

1939'da Amasya'da büyük ölçüde tahribat yapan çok şiddetli bir zelzelede Beyazıt Camii yine zarar görerek son cemaat yerinin bazı kemer ve kubbeleri yıkılmıştır. 1960'lı yıllarda tamir edilmişse de bu tamirin başarılı olduğu söylenemez. Evvelce çok harap durumda olan aşhâne - imaret ve tabhâne onarılarak yurt yapılmış, sıbyan mektebi ise ortadan kalkmıştır.

Beyazıt Camii ve Külliyesi'nin genel görünüşü - Amasya